INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

MOLIYA PUL KREDIT TIZIMIDA IQDISODIY XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH DASTAKLAR

Eshmaxmatova Sabo Abdig'appor qizi
Namangan davlat universiteti
Iqtisodiyot fakulteti talabasi
Ilmiy rahbar: **R.Ahmedov**

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada moliya-pul kredit tizimida iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashning asosiy yo'nalishlari va dastaklari tahlil qilingan. Moliya tizimining barqarorligi iqtisodiyotning samarali ishlashi uchun muhim omil ekani asoslab berilgan. Shuningdek, moliyaviy hujjatlar xavfsizligi, axborotlarni himoya qilish, xo'jalik subyektlarini o'rganish, bank tizimidagi risklarni boshqarish hamda pul-kredit siyosatining iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashdagi o'rni yoritilgan

Kalit so'zlar :iqtisodiy xavfsizlik, moliya tizimi, pul-kredit siyosati, bank tizimi, moliyaviy risk, axborot xavfsizligi, investitsiya, moliyaviy hujjatlar, kredit, iqtisodiy barqarorlik

Iqtisodiyotning barqaror faoliyat yuritishi moliyaviy mablag'larning to'g'ri va samarali taqsimlanishiga bevosita bog'liqdir. Iqtisodiyot normal amal qilishi uchun moliyaviy mablag'lar uning sohalari, tarmoqlari hamda hududlari bo'yicha taqsimlanadi. Ushbu jarayon mamlakat iqtisodiy barqarorligini ta'minlash bilan birga, iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Chunki moliya tizimi orqali amalga oshiriladigan barcha operatsiyalar iqtisodiy tizimning asosiy harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi.

Barcha moliyaviy jarayonlar hujjatlar aylanmasi, hisobotlar va iqtisodiy axborotlarda o'z aksini topadi. Shu boisdan moliya sohasidagi xavfsizlikni ta'minlash uchun, avvalambor, moliyaviy hujjatlarning umumo'rnatilgan huquqiy-me'yoriy talablarga muvofiqligini tekshirish zarur hisoblanadi1. Moliyaviy hujjatlar nafaqat hisob-kitob vositasi, balki iqtisodiy faoliyatning ishonchliligini belgilovchi muhim omildir. Agar hujjatlar bilan ishlash tizimi zaif bo'lsa, bu moliyaviy xavflarning ortishiga olib keladi.

Korxonalarda tijorat sirlari va axborotlarni himoya qilish ham iqtisodiy xavfsizlikning muhim yo'nalishlaridan biridir. Tijorat siri bo'lgan hujjatlar bilan ishlash bo'yicha xodimlarni o'qitish, ularga muntazam instrukta j o'tkazish, tijorat axborotini hisobga olish, saqlash, ko'paytirish va yo'q qilish tartibini o'rnatish zarurdir. Shu bilan birga, axborotlarni saqlash ustidan qat'iy nazorat o'rnatish talab etiladi. Axborot xavfsizligi tizimining mavjudligi moliyaviy resurslarning himoyalanganligini ta'minlaydi.

Moliya-pul kredit tizimida xavfsizlikni ta'minlashda xo'jalik subyektlari, hamkorlar va mijozlarni chuqur o'rganish alohida ahamiyatga ega. Ular to'g'risida obyektiv ma'lumotlarga ega bo'lish orqali moliyaviy risklarni kamaytirish mumkin. Xo'jalik subyektining ro'yxatdan o'tganligi, soliq organlarida hisobga olinganligi, uning ustav kapitali, boshqaruv tizimi, rahbarlari va faoliyat yo'nalishlari to'g'risidagi ma'lumotlarni tekshirish muhimdir. Shuningdek, tashkilotning manzili, mol-mulki holati, qarzdorligi, bank kafolatlari va kredit to'lov qobiliyatini aniqlash ham zarur hisoblanadi.

1 I.S.Xotamov, M.K.Olimov, A.J.Ismoilov "Iqtisodiy xavfsizlik" O'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 200 bet.

Mijozning obro‘-e’tibori, moliyaviy barqarorligi va majburiyatlarni bajarish qobiliyati to‘g‘risidagi ma’lumotlarni to‘plash orqali iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlash mumkin. Shu bilan birga, buxgalteriya ma’lumotlarini soliq organlari ma’lumotlari bilan taqqoslash, qarz oluvchining hisob raqamlari va unga aloqador korxonalarni o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu chora-tadbirlar moliyaviy operatsiyalarda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan xatarlarni oldindan aniqlash imkonini beradi.

Axborot va moliyaviy xavfsizlikni ta’minlash uchun ishonchli tizim yaratish zarur. Buning uchun bank va uning har bir bo‘linmasida xavfsizlikni ta’minlashning tashkiliy tuzilmalari tashkil etilishi lozim. Axborotlarni o‘g‘irlash yoki yo‘q qilish ehtimolini muntazam ravishda baholab borish, axborot xavfsizligini ta’minlash bo‘yicha me’yoriy hujjatlar ishlab chiqish va ularning bajarilishini nazorat qilish muhimdir. Axborotlarni himoya qilish uchun zamonaviy texnik va dasturiy vositalardan foydalanish zarur.

Moliyaviy hujjatlar bo‘yicha ichki va tashqi auditorlik tekshiruvlarini o‘tkazish iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlashda muhim o‘rin tutadi. Auditorlik nazorati moliyaviy operatsiyalarning shaffofligini ta’minlaydi va noqonuniy harakatlarning oldini oladi. Shu bilan birga, bank operatsiyalari bo‘yicha risklarni aniqlash va baholash tizimi joriy etilishi lozim2.

Bank tizimida kapital yetarliligi va risklarni boshqarish alohida ahamiyatga ega. Har bir qarz oluvchi uchun maksimal risk miqdorini aniqlash bank tizimining barqarorligini ta’minlaydi. Alohida mijozlar bo‘yicha kredit kotirovkasi tuzilishi orqali risk darajasi baholanadi. Banklar risklarni boshqarish orqali moliyaviy barqarorlikni ta’minlaydi.

Respublikamizda pul-kredit siyosatining asosiy maqsadi inflyatsiyani past darajada ushlab turish va milliy valyutaning barqarorligini ta’minlashdan iborat. Ushbu siyosat makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirishga xizmat qiladi. Markaziy bank pul-kredit siyosatini amalga oshirishda ochiq bozor operatsiyalari, qayta moliyalashtirish stavkasi, majburiy zaxira talablari va valyuta bozori operatsiyalaridan foydalanadi.

Moliya-kredit sohasida banklar xavfsizligini ta’minlash tashkiliy va boshqaruv choralarini talab etadi. Bank tizimining barqaror ishlashi iqtisodiy xavfsizlikning muhim shartidir. Banklar moliyaviy operatsiyalarni nazorat qilish, kredit risklarini boshqarish va kapital yetarliligini ta’minlash orqali iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlaydi3.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiyalarni samarali sohalarga yo‘naltirish iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlashning muhim omillaridan biridir. Davlat xususiy investitsiyalarni iqtisodiyot uchun muhim bo‘lgan sohalarga yo‘naltirishni rag‘batlantiradi. Biroq investitsiyalarga noto‘g‘ri yondashuv iqtisodiy nomutanosibliklarga olib kelishi mumkin.

Bu haqda Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganlaridek: «Hududlarning aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan ko‘rsatkichlarini solishtirsak, ular kun va tundek bir-biridan farq qilayotganligi» mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish uchun ichki va tashqi investitsiya resurslaridan samarali foydalanishni kechiktirib bo‘lmas vazifa sifatida belgilashga olib keldi4.

Xulosa qilib aytganda, moliya pul kredit tizimida iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlash kompleks yondashuvni talab etadi. Moliyaviy resurslarni to‘g‘ri taqsimlash, axborot xavfsizligini ta’minlash, bank tizimini mustahkamlash va investitsiya siyosatini samarali

2 Abulqosimov X.P. Iqtisodiy xavfsizlik. T.: Akademiya, 2006, 111 – b.

3 I.S.Xotamov, M.K.Olimov, A.J.Ismoilov “Iqtisodiy xavfsizlik” O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 200 bet.

4 Мирзиёев Ш.М. Танқидий-таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавбгарлик-ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. – Т., 2017. — 49- б

ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

yuritish orqali iqtisodiy barqarorlikka erishish mumkin. Bu esa mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. I.S.Xotamov, M.K.Olimov, A.J.Ismoilov "Iqtisodiy xavfsizlik" O'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 200 bet.
2. Abulqosimov X.P. Iqtisodiy xavfsizlik. T.: Akademiya, 2006, 111 – b.
3. I.S.Xotamov, M.K.Olimov, A.J.Ismoilov "Iqtisodiy xavfsizlik" O'quv qo'llanma. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 200 bet.
4. Мирзиёев Ш.М. Танқидий-таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавбгарлик-ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қоидаси бўлиши керак. – Т., 2017. — 49- б